

Gaver for 1848-50 og 1864

Af Anders Baadsgaard Straarup

Rart i Våbenhistorisk Tidsskrift Nr. 6, oktober 2022 at se Niels Elsborg, ÆM skrive om Hædersgave til veteraner fra 1864 i en artikel, der er værd at følge op på.

Se nederste venstre hjørne af www.airmen.dk linket *Veteran 1864 med Navneliste til Hædersgaven 1864* uddelt 1914 til overlevende veteraner samt *gaver for 1848-50*.

Jubilæumsgaven 1898

Veteraner fra 1848-50 blev belønnet i to omgange. De havde måttet vente til 1876 på at få

erindringsmedaljer, så det har nok medvirket til at veteraner nu kunne søge om en Jubilæumsgave på op til 100 kr ”til Understøttelse af Mænd, som i Aarene 1848-50 have staaet ved en til den danske Hær hørende Afdeling, medens denne var paa Krigsfod (Feltfod)” eller gjort tjeneste på et i anledning af krigen udrustet skib.” Modtageren skulle også være ustraffet.

Hvad var gaven så værd? En faglært arbejder tjente fra 30 til 40 øre i timen, en ufaglært 20-30 øre, så beløbet svarede til ca. 285 timelønninger. Et læs tørv kostede 6 kr.

Figur 1. Således så 100 kr. ud dengang – dette eksemplar dog trykt 1905.

Frederiksborg Amtsavis skrev 9. oktober 1898, at Finansministeren havde et ændringsforslag til loven. Folketinget havde gættet på 3.000 ansøgninger og landstinget på 10.000, men der kom faktisk 18.600 ansøgninger! Det betød, at den oprindeligt fastsatte bevilling slet ikke kunne række, så han foreslog, at understøttelsen til hver enkelt blev fastsat til 50 kr! (Find artiklen via *gaver for 1848-50.*)

Demokraten skrev lørdag den 29. oktober 1898:

”I Fredags vedtog Landstinget Folketingets Forslag om, at Hædersgaven til de gamle Veteraner skulde forhøjes til 100 Kr. Det har holdt haardt, inden Højre kunne bevæge sig til at gaa til dette Skridt. Endnu i forrige Uge, da Forslaget var til Behandling i Folketinget, satte Konsejlspræsidenten sig imod de 100 kr., som Folketinget vedtog. Han ville nøjes med 50 Kr. Harmen over Højres Fæd-

relandskærlighed er dog bleven for stærk, saa det har set sig nødsaget til at gå med til de 100 Kr, hvis de vilde bevare Skinnet.” (Fundet af Robert Lemming.)

Svendborg Avis, Sydfyns Tidende 12. november 1898 Fra Sydfyn:

”Jubilæumsgaven til de gamle Krigere paa 100 Kr. er i Tved Kommune tilstaaet følgende (navne og stillingsbetegnelser) i alt 16. 8 Ansøgninger blev ikke bevilget.”

Bemærk at loven nævnte ”Understøttelse af Mænd” ikke Hæder eller andet positivt! Man skulle have været på krigsfod og være ustraffet. I loven stod der yderligere:

”Ved Uddeling af Understøttelsen skal der ikke alene tages hensyn til, om Paagældende sidder i smaa Kaar, men ogsaa til Beskaffenheden af hans Deltagelse i Krigen. Understøttelsen kan for hver enkelt ikke overstige 100

Figur 2. 100 kr., 1887.

Figur 3. *Vejmanden sad uden tvivl i små kår.* Foto af maleri af H.A. Brendekilde: *En Landevej*, 1893, Statens Museum for Kunst.

Kr. Den omhandlede Understøttelse kan ikke begrunde Nedsættelse af den Alderdomsun-derstøttelse eller Fattigforsørgelse, der i øv-rigt maatte tilkomme den paagældende.”

Krigsdeltagelsen blev belyst i ansøgningen om erindringsmedaljen, så det havde været meget nemt at angive, at Jubilæumsga-ven 1898 kun var til veteraner, der tidligere havde modtaget erindringsmedalje – og dem blev der senest søgt om i 1924, så det kunne sagtens have været et krav. Spørgsmålet om erindringsmedaljen blev fulgt op med spørgs-målet ”Hvis De dengang var tjenstgørende -” der gav svar som ”Da var jeg hjemsendt!” Sidde i små kår? Skemaet skulle afleveres til Magistraten, Borgmesteren eller Sogneråds-formanden alt efter hvor man boede. Derfra

skulle det videresendes til Finansministeriet med ”en Redegørelse om hvorvidt Ansøge-rens pekuniære Forhold ere saadanne, at han maa betegnes som ”siddende i smaa Kaar” eller ikke.” Det var meget uheldigt, at hund-redvis af sogneråd skulle snage i ansøgenes økonomi, og opfinde deres egne afgrænsnin-ger af, hvornår der var tale om små kår! Og hvordan skulle Finansministeriet lægge en linje?

I *gaver for 1848-50* nævner jeg, hvordan jeg fik en af 28 pakker med originale ansøgnin-ger til *Rigsarkivets læsesal* i Viborg. 3 af ske-mærne ses i artiklen.

Første ansøger fik påtegningen, at han var en af de mange, der sidder i små kår, så næppe

Figur 4. Veteraner ved genforeningsfesten 9. juli 1920. 9 af dem fra 1864. Fra Lokalhistorisk Arkiv Sejlflod.

et øje kunne være tørt. JA. Anden ansøger havde en lille renteindtægt og fri bolig. Påtegning: ”Ansøgerens pikuniære Forhold ere saadanne, at han ikke kan betegnes som sidende i smaa Kaar.” NEJ.

Tredje ansøger var enkemand uden indtægt og fik påtegningen ”Ansøgeren har haft en lille Gaard paa cirka 14 Skp Hartkorn. Han og hans Kone var dygtige og sparsommelige Folk og deres Stilling blev nogenlunde af Smaakaarsfolk at være.” Afgørelsen blev et NEJ, der senere blev ændret til et JA!

De interessante påtegninger er en væsentlig begrundelse for, at det er relevant at indscanne om muligt samtlige ansøgninger.

Hædersgaven for 1848-50

Ved lov af 19. december 1906 blev det bestemt at give en ”livsvarig, aarlig Hæders-

gave til Deltagere i Kampene for Fædrelandet i Aarene 1848-50.”

Rigsarkivets 3. Afdeling, Forsvarets Arkiver lavede i 1987 til navnelisten for Hædersgaven for 1848-50 en *Indledning* med gengivelse af loven, ansøgninger og svar på dem.

Her ses også ”Fortegnelse over modtagere” i 6 afsnit efter begyndelsesbogstaver. Det ene af de to nævnte eksempler fik dog NEJ til sin ansøgning, så listen fik en forkert betegnelse. Den burde hedde ”Fortegnelse over ansøgere.”

Mit bedste skøn ud fra navnelisten for 1848-50 er godt 11.000 ansøgere. Kan sammenholdes med de 18.600 ansøgere af Jubilæumsgaven i 1898.

Nu var der kun den gamle bestemmelse, at man skulle have været i en afdeling af hæren,

Figur 5. Veteraner fra 1864 med hustruer i Toftum Plantage, Resen sogn, tydeligt stolte af deres erindringsmedaljer, 6. juli 1909. (Foto fra Lokallhistorisk Arkiv for Gjellerup Sogn)

der var på "Krigsfod (Feltfod)" eller have "gjort Tjeneste om Bord i et i Anledning af Krigen udrustet Skib" for at få "en livsvarig, årlig Hædersgave af 100 Kr."

Bemærk, at det udtrykkeligt var en Hædersgave, ikke en understøttelse!

En rigtig kontorius tilføjede en parentes til spørgsmålet "Har De Erindringsmedaillen for Deltagelse i Krigen? (Diplomet vedlægges.)" Skulle det tages ud af rammen fra hæderspladsen på væggen?

Yderligere: "Fik De Jubilæumsgaven i 1898? NB: Hvis De er i Besiddelse af Konvolutten, som De fik tilbagesendt med Svaret på Andragendet om Jubilæumsgaven i 1898, bedes denne vedlagt dette Skema."

Vel var det før kopimaskinernes tid, men med præcise oplysninger kunne man vel nemmere finde den slags gamle ansøgninger, end at drukne i indsendte papirer.

Hædersgaven for 1864

Hædersgaven for 1864 blev uddelt i 1914. Mit skøn ud fra antallet af opslag er godt 27.000 ansøgere. Kan sammenholdes med de ca. 55.000 ansøgere af erindringsmedaljen for 1864 nævnt i en video fra Rigsarkivet.

Se link på siden *Om NCA* og andre.

Flere detaljer via *Gaver for 1848-50* og *Se mere*.

Det nemmeste er måske først at finde erindringsmedaljeansøgningen via *Søg i Sall Data 1848-50+1864* og notere detaljer om manden.

Søgemaskinen går efter "indeholder", så en del af navnet er måske nok.

Siden 1848 har Danmark vist sin taknemmelighed for indsats i krige – især når de er kommet på god afstand.